

پنداره اسلام رحمانی

و مواجهه با کفار

www.ketab.ir

محمد حسین دهنقانی نقی

- سرشناسه : دهقانی تفتی، محمدحسین، ۱۳۷۳.
- عنوان و نام پدیدآور : پنداره اسلام رحمانی در مواجهه با کفار / محمدحسین دهقانی تفتی.
- مشخصات نشر : قم، انتشارات اهل علم، ۱۴۰۳.
- مشخصات ظاهری : ۲۳۲ ص.
- شابک : 978-622-87643-1-3
- وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا.
- یادداشت : کتاب‌نامه: ص ۲۱۳-۲۳۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.
- موضوع : علوم اسلامی.
- فقه
- رده‌بندی کنگره : BP۲۲۵/۳
- رده‌بندی دیویی : ۲۹۷/۴۶۴
- شماره کتابشناسی ملی : ۹۹۰۸۱۳۸
- اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

انتشارات اهل علم

پنداره اسلام رحمانی در مواجهه با کفار

تألیف: محمدحسین دهقانی تفتی

ناشر: انتشارات اهل علم

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۳

شمارگان: ۵۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۸۷۶۴۳-۱-۳

قیمت: ۱۲۰ هزار تومان

◆ کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است ◆

نشانی فروشگاه: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه ۱، پلاک ۱۳۲، کتاب‌فروشی فدک

فهرست

۱۳	دیباچه
۱۵	پیشگفتار
۱۷	بیان مسأله
۱۹	پیشینه
۲۱	اهمیت و ضرورت موضوع

فصل اول: مفاهیم و کلیات

۲۳	گفتار اول: مفاهیم
۲۳	مبحث اول: سبک زندگی
۲۸	مبحث دوم: اسلام رحمانی
۳۰	مبحث سوم: کفار ^۱
۳۳	گفتار دوم: کلیات
۳۳	مبحث اول: برداشت‌هایی از اسلام
۳۴	۱- اسلام رحمانی
۳۴	۲- اسلام ناب محمدی ﷺ

- ۳۸ مبحث دوم: پیشینه تاریخی اسلام رحمانی
- ۳۹ ۱- آثار اثباتی اسلام رحمانی
- ۴۰ ۲- آثار انتقادی اسلام رحمانی
- ۴۲ مبحث سوم: اقسام کافر
- ۴۲ ۱- کافر ذمی
- ۴۸ ۲- کافر حربی
- ۴۸ ۳- کافر مستأمن
- ۴۹ ۴- کافر معاهد

فصل دوم: ماهیت، شاخصه‌ها و مبانی اسلام رحمانی

- ۵۱ گفتار اول: ماهیت اسلام رحمانی
- ۵۲ مبحث اول: تقریری از اسلام رحمانی (در مقابل اسلام ناب)
- ۵۶ گفتار دوم: شاخصه‌های اسلام رحمانی
- ۵۷ مبحث اول: بیان شاخصه‌های اصلی
- ۶۹ گفتار سوم: مبانی اسلام رحمانی
- ۶۹ مبحث اول: مبنای فقهی
- ۷۱ مبحث دوم: مبنای کلامی
- ۷۳ جمع‌بندی فصل

فصل سوم: دلایل اسلام رحمانی در سبک زندگی با کفار

- ۸۰ گفتار اول: برخورد رحمت آمیز با کفار و أدله آن
- ۸۱ مبحث اول: مستندات قرآنی

- ۱- آیه ۱۰۷ سوره انبیاء..... ۸۲
- ۲- آیه ۱۵۹ سوره آل عمران..... ۸۳
- ۳- آیه ۱۵۶ سوره اعراف..... ۸۴
- مبحث دوم: مستندات روایی..... ۸۴
- ۱- احادیث سبقت رحمت بر غضب..... ۸۵
- ۲- احادیث عفو از گنهکاران..... ۸۹
- ۳- احادیث مدارا و حسن معاشرت..... ۹۰
- مبحث سوم: مستندات عقلی..... ۹۱
- ۱- تلازم جهان شمولی با رحمانیت..... ۹۱
- ۲- اثبات رحمانیت از طریق برهان لقی..... ۹۲
- ۳- اثبات رحمانیت از طریق برهان الی..... ۹۳
- گفتار دوم: بررسی و نقد أدله..... ۹۴
- مبحث اول: نقد مستندات قرآنی..... ۹۵
- ۱- نقد استناد به آیه ۱۰۷ سوره انبیاء..... ۹۵
- ۲- نقد استناد به آیه ۱۵۹ سوره آل عمران..... ۱۰۰
- ۳- نقد استناد به آیه ۱۵۶ سوره اعراف..... ۱۰۳
- مبحث دوم: نقد مستندات روایی..... ۱۰۶
- ۱- نقد استناد به احادیث سبقت رحمت بر غضب..... ۱۰۶
- ۲- نقد استناد به احادیث عفو از گنهکاران..... ۱۱۳
- ۳- نقد استناد احادیث مدارا و حسن معاشرت..... ۱۱۴
- مبحث سوم: نقد مستندات عقلی..... ۱۱۶
- ۱- نقد استناد به تلازم جهان شمولی با رحمانیت..... ۱۱۷

- ۱۱۸- نقد استناد به اثبات رحمانیت از طریق برهان لقی.....
- ۱۱۹- نقد استناد به اثبات رحمانیت از طریق برهان آتی.....
- ۱۲۳- جمع‌بندی فصل.....

فصل چهارم: دلایل اسلام ناب در مواجهه با کفار

- گفتار اول: تبیین سبک زندگی اسلام ناب محمدی در مواجهه با کفار اهل کتاب..... ۱۳۸
- مبحث اول: اصول مواجهه با اهل کتاب..... ۱۴۳
- مبحث دوم: ازدواج با زنان اهل کتاب:..... ۱۵۳
- گفتار دوم: سبک زندگی اسلام ناب محمدی در مواجهه با کفار غیر اهل کتاب..... ۱۵۶
- مبحث اول: آیات قوآنی قتال با کفار و مشرکین..... ۱۵۸
- آیه اول: سوره توبه ۲۹..... ۱۵۸
- آیه دوم: سوره توبه آیه ۱۲۳..... ۱۶۱
- آیه سوم: سوره توبه آیه ۷۳..... ۱۶۱
- آیه چهارم: سوره نساء آیه ۷۴..... ۱۶۱
- آیه پنجم: سوره نمل مضمون آیات ۲۳ و ۲۴ و ۳۰ و ۳۱ و ۴۳ و ۴۴..... ۱۶۲
- آیه ششم: آیه ۱۲ از سوره انفال..... ۱۶۳
- مبحث دوم: قیود موضوع جهاد ابتدایی..... ۱۷۹
- مبحث سوم: شمول زمانی آیات جهاد..... ۱۸۱
- ۱- «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ» به چه کسانی می‌گویند؟..... ۱۹۱
- ۲- معنای صحیح «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ» چیست؟..... ۱۹۲
- ۳- «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» شامل چه کسانی است؟..... ۱۹۴
- مبحث سوم: ازدواج با زنان غیر اهل کتاب..... ۱۹۵

۱۹۸..... جمع‌بندی فصل

۲۰۱..... خاتمه و نتیجه‌گیری

۲۱۳..... کتابنامه

۲۳۱..... مقاله‌ها

۲۳۲..... سایت‌ها

دیباچه

رحمت الهی در نظام اندیشه ای اسلام از جایگاه والایی برخوردار است به طوری که در مسأله توحید عملی تمرکز تمام افعال پروردگار بر محور رحمت تعریف شده است. به رغم اهمیت این وصف الهی در هدایت فرد و جامعه، ظهور تفکرات افراطی همچون «اسلام رحمانی» موجب کج فهمی از این مفهوم محوری شده است. در این رویکرد، اسلام به عنوان دینی صرفاً رحمانی معرفی می شود و در مقابل، برداشت انقلاب اسلامی از اسلام که به اسلام ناب محمدی ﷺ موسوم است؛ دینی خشونت آمیز و طالبانی معرفی می گردد. در مواجهه با این تفکر باید جامعیت اسلام را مورد تأکید قرار داد و گفت که طبق اسلام اصیل، تمامی صفات خداوند در کنار یکدیگر باید مورد توجه باشد به نحوی که جلوه های رحمت پروردگار همراه با غضب الهی مورد نظر قرار گیرد. زیرا وصف رحمت حق تعالی نسبت به مومنین جلوه بیشتری داشته و وصف غضب الهی نسبت به دشمنان دین جلوه آشکارتری دارد. نوشتار حاضر با روش اجتهادی و انتقادی به بررسی و نقد أدله و شاخص های سبک زندگی اسلام رحمانی در مواجهه با کفار می پردازد. اسلام رحمانی در سبک زندگی خود اهل تساهل و تسامح بوده و در مواجهه با کفار نیز روش مسامحه را در پیش می گیرد و از هر گونه مقابله با آن ها پرهیز می کند. مروجان تفکر لیبرالیستی نیز در تلاشند تا

با حمایت از این نوع تفکرات به تدریج، جامعه را نسبت به دینداری تضعیف نموده و به تساهل و تسامح سوق دهند در حالی که با توجه به مستندات دینی، مواجهه با کفار از یک سنخ نیست و آن‌ها دارای اقسامی هستند و رفتار اسلام با آن‌ها «اقتضایی» است یعنی کفار ذمی و معاهد و مستأمن تا زمانی که به عهدشان با مسلمانان پایبند هستند همچون سایر مسلمانان با آنان بر اساس رحمت برخورد صورت خواهد گرفت. اما در صورت نقض تعهدات، مجرم شناخته شده و مورد غضب قرار خواهند گرفت. همچنین بقیه کفار تنها در صورتی که با دین اسلام و پیروان آن به دشمنی پردازند و از در جنگ وارد شوند، مورد غضب الهی قرار می‌گیرند.

پیشگفتار

دین مبین اسلام در بردارنده کامل‌ترین معارف و شریعتی است که از سوی خداوند و به دست رسول خدا حضرت محمد ﷺ خاتم پیامبران برای بشریت فرستاده شد. کتاب آسمانی قرآن پس از نازل شدن به وسیله پیامبر به بشر ابلاغ گردید و اهل بیت پیامبر ﷺ به عنوان مفسران معصوم کتاب مقدس، آن را برای مسلمانان تبیین کردند. بیانشان عموماً احکام واقعی را در شریعت رقم زده است. با این حال چنین مطالبی از آن‌ها بی‌حاشی مانده است که در عصر غیبت زمینه استنباط احکام ظاهری را توسط فقیهان فراهم می‌آورد. این‌ها أدله‌ای هستند که حجیتشان تمام و بدون اشکال است. بنابراین در زمان غیبت حضرت ولی عصر (ارواحنا فداه) نیز عالمانی که تفقه در دین دارند مسائل نوپدید را بر أدله معتبر عرضه می‌کنند و حکم آن مورد را طبق آیات و روایات به دست می‌آورند.

نوع مواجهه با کفار از مهم‌ترین مسائلی است که کمتر به آن پرداخته شده است و تبیین این امر باعث می‌شود تا به جوهره دین اسلام نزدیک‌تر شویم و به سعادت حقیقی برسیم. البته باید دقت نمود تا پیرایه‌هایی که در دین مبین اسلام پدید آمده با آنچه در سیره معصومین ﷺ است مشتبه نگردد.

به طور مثال اسلام رحمانی لیبرالیستی از جمله مواردی است که توسط

نواندیشانی همچون محسن کدیور^۱ مطرح شده است این نوع دیدگاه به طور یک جانبه به بعضی اوصاف خداوند نگریسته و آن را مبنای تفکر خویش می‌داند مثلاً به صفت رحمت و عدالت پروردگار و برخی صفات انسان مثل آزادی خواهی او اشاره دارد. این نمونه از تفسیر که اسلام را ذاتاً رحمانی می‌داند با مبنای لیبرالیسم و سکولاریسم فلسفی مطابق است و سعی دارند تا چنین تفکری را به افراد جامعه القاء کنند و با گذشت زمان، تفکر لیبرالیستی را به جامعه اسلامی منتقل نموده و به جهانی شدن آن منتهی کنند. طرفداران این ایده، اسلام را سراسر رحمت می‌دانند و برای تخریب اسلام حقیقی که از مستندات دینی به دست ما رسیده است در مقابل چنین اسلام رحمانی، اسلام خشم و غضب را معرفی می‌کنند که چنین افرادی صرفاً از اسلام خشونت را نشان می‌دهند لکن این نوع تفکرات و ایده‌ها نگاه افراط و تفریطی به دین مبین اسلام دارند در حالی که اسلام ناب محمدی ﷺ به دور از هرگونه عیب و نقص است و از هر نوع زیاده‌روی و کوتاهی و عیب به دور است و جامع صفات رحمت و غضب و... است یعنی گرچه رحمت الهی به طور تکوینی شامل همه مخلوقاتش می‌شود لکن از لحاظ تشریحی، اسلام با دوستانش دین رحمت و در مقابل دشمنانش غضب دارد و چنین رفتاری عین عدالت الهی است بنابراین باید مطلب اصلی این نظریه را که نسبت به رحمت الهی است بررسی نمود و باید حدود این صفت الهی و تمام أدله‌ای که در این مورد وجود دارد مورد تحقیق قرار داد و تبیین نمود آنگاه بر اساس آن، این دیدگاه جدید و أدله‌ای که دارد را بازخوانی نمود.

سعی کتاب پیش رو به این پرسش پاسخ دهد که ما به عنوان یک مسلمان باید

چه نوع رفتاری با کفار داشته باشیم؟ همچنین راجع به عقیده جدیدی که در آن از رحمانیت اسلام یاد می‌شود آیا چنین برخوردی در مواجهه با کفار صحیح است یا این که مستندات فقهی ما مطلب دیگری را می‌رسانند؟ در مورد این سوالات باید تحقیقات لازم انجام شود و به صحیح‌ترین سبک زندگی اسلامی در مواجهه با کفار اشاره شود و مشخص شود شریعت و آیات و روایات و... با اسلام رحمانی در مقابل کفار چگونه برخورد می‌کنند.

بیان مسأله

یکی از مباحثی که همواره مورد توجه شریعت مقدس و اسلام ناب محمدی بوده است سبک زندگی اسلامی است. این مسأله از این جهت که یک مسلمان در موارد زیادی با افراد گوناگونی برخورد می‌کند و او را با این سوال درگیر می‌کند و از این حیث مهم است تا وظیفه خود را راجع به آن بدانند البته منظور از سبک زندگی در تحقیق پیش‌رو نوع برخورد و رفتار اسلام نسبت به مواجهه مسلمانان با کفار است. امروزه در مقابل دیدگاه اسلام و دین که بهترین و کامل‌ترین روش برای برخورد است، اصطلاح نو ظهوری وجود دارد که حدود یک دهه وارد ادبیات نواندیشی کلامی و سیاسی شده است که به آن اسلام رحمانی گفته می‌شود این ایده کلامی از غرب گرفته شده است و تنها به یک جنبه از صفات خداوند پرداخته و بقیه صفات را تحت الشعاع قرار داده است به این معنا که در افق دید رحمانی، اسلام صرفاً دین محبت و مهربانی است و فرقی بین افراد جامعه نیست و لذا باید حتی نسبت به کفاری که در جامعه وجود دارند نیز این چنین برخورد نمود.

این ایده گرچه ظاهرش اسم زیبایی دارد اما باعث می‌شود تا نسبت به

ضروریات دین تساهل و تسامح داشته باشیم و باعث شویم تا به عزت نفس و رتبه‌ای که در شأن یک مسلمان است لطمه‌ای وارد شود. این بحث از لحاظ فردی و اجتماعی مشکلاتی را به وجود آورده است از لحاظ فردی همانطور که گفته شد هر کسی از هر گناهی منع نمی‌شود و هر فردی با هر مذهبی مانند هر مسلمانی طبق عقیده‌اش به طور آزاد به فعالیت می‌پردازد که این نوعی تبلیغ برای هر مذهب و تفکری است، همچنین از لحاظ اجتماعی هر فردی با هر عقیده و اعتقادی به طور آزادانه وارد حکومت شده و مسئولیتی را به عهده می‌گیرد و از لحاظ سیاسی به آن‌ها هر گونه آزادی بیان می‌دهند که این نمونه از رفتار مورد تأیید دین نیست چرا که وقتی هر کسی با هر فکری در اسلام وارد شود دیگر اثری از آن باقی نخواهد ماند و این جمله از جمله انحرافات است که در زمان ما تبلیغ شده است و جامعه اسلامی را به جامعه لیبرالیستی تبدیل می‌کند بنابراین باید مورد بررسی و نقد قرار بگیرد. این نوع مسأله معمولاً با دو گروه بیشترین برخورد را دارد یکی سبک زندگی برون حاکمیتی در مواجهه با کفار است و از طرف دیگر سبک زندگی درون حاکمیتی با آنان است که هر کدام از این دو نیاز به تحقیق و بررسی دارد.

نوشته حاضر در صدد است تا صحیح‌ترین نوع برخورد با کفار را از منظر دین مبین اسلام بیان نماید و ایده اسلام رحمانی را مورد بررسی و نقد قرار دهد. مسأله محوری در این کتاب بیان و نقد سبک زندگی اسلام رحمانی در مواجهه با کفار است. منطق انتقادی ما بر نگرش به اسلام به مثابه یک دین جامع در برابر رویکردهای حداقلی به دین استوار است. روش پردازش به این بحث نیز اجتهادی با رویکردی انتقادی است.

در مورد کفار و احکام دین اسلام نسبت به آن‌ها کتب فقهی زیادی این مسئله را مورد بحث قرار داده‌اند، همچنین راجع به ایده اسلام رحمانی در برخی کتب و مقالات فقهی سیاسی، مطالبی گردآوری شده است به عنوان مثال در کتاب جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام نوشته صاحب الجواهر و کتاب المبسوط فی فقه الإمامیه نوشته شیخ طوسی به احکام کفار پرداخته‌اند، همچنین کتاب اسلام رحمانی نوشته حسن علی پور وحید که بیشتر به جنبه سیاسی این نوع اندیشه پرداخته است و پایان‌نامه‌هایی مانند «بررسی شبهات حقوق کفار در قرآن کریم» نوشته عزیزالله کریمی تبار، «موازن بر خورد حکومت اسلامی با اهل ذمه و مرتدین» نوشته طیب فرجی، «شاخص‌های اسلام رحمانی در سیره نبوی» نوشته جعفر پور صمدی، «رافت و رحمت در مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام) و مخالفان آنان» نوشته علی نعمتی در این زمینه نوشته شده است همچنین مقاله‌هایی در این زمینه وجود دارد مانند این نمونه از آثار نیز در جاهای مختلفی از فضای مجازی یا نوشته‌هایی در مطبوعات دیده می‌شود همچنین مقالاتی در این زمینه وجود دارد که به مواردی اشاره می‌کنیم:

۱. مقاله «نقد اسلام رحمانی با نیم‌نگاهی به تفکرات محسن کدیور» که نوشته محمدرضا باقرزاده است در این پژوهش ایشان پس از بررسی قید رحمانی به دیدگاه‌های انتقادی می‌پردازد و شاخصه‌های کدیور (یعنی رحمت الهی، عدالت الهی، آزادی انسان‌ها و عقلانیت مدرن و...) در اسلام رحمانی را مورد تجزیه و بررسی قرار می‌دهد.^۱

۲. مقاله «تبرد قرانت‌ها در دین شناسی» نوشته عبد الله بیننده که با مطرح کردن نزاع‌های روش شناختی در فهمیدن مطالب دینی به این مسأله می‌پردازد که بحث اسلام رحمانی تلاشی است برای استنباط سکولاریسم از سنت و این قرانتی که تازه به گوش رسیده از اسلام نبوده بلکه از علوم تفسیری جدید به دست رسیده و هدفشان عصری نمودن دین است به عبارتی بهتر آن‌ها خودشان دین را به تفسیر خودشان مطرح می‌کنند. ایشان همچنین به محورهایی از اندیشه کدیور می‌پردازد و نقد می‌کند.^۱

گفتگویی با یعقوب توکلی در خردنامه همشهری که ایشان برداشت غلطی که به نام اسلام بو سر زبان‌ها و قلم‌ها بیان می‌شود را در راستای اسلام سکولار و لیبرال معرفی می‌نمایند. او به جریان شناسی و تاریخ تفکر سکولاریسم و لیبرالیسم در جهان اسلامی و ایران می‌پردازد و اولین درخواست این جریان را از مسیحیت ضد اسلام و افراطی و روشنفکری افرادی همچون مارتین لوتر می‌داند و در ادامه می‌گوید که قبول نمودن چنین مطلب غلطی از فقه و دین مبین اسلام افراد جامعه را به سمتی می‌برد که با دین و احکام اسلام فرسنگ‌ها فاصله دارد و اسلام رحمانی یک معنویت حداقلی و شبه اخلاق است.^۲

ولی همانگونه که از عناوین آن‌ها مشخص می‌شود هیچ‌کدام از این موارد راجع به نوع مواجهه یک مسلمان با کفار از نظر فقهی و نقد اندیشه اسلام رحمانی نمی‌باشد و لذا تمایز کتاب حاضر با آثار گذشته در آن است که به مبانی، شاخه‌ها، اهداف چنین ایده‌ای و أدله‌ای که طرفداران این اندیشه آورده‌اند

۱. همان، صص ۷۶-۷۹.

۲. اسلام رحمانی، صص ۷۶-۷۹.

پرداخته می‌شود و در ادامه آن‌ها را مورد بررسی و نقد قرار می‌دهد تا به صحیح‌ترین نوع رفتار یک مسلمان نسبت به کفار اعم از ذمی و غیر ذمی، معاهد و مستأمن از دیدگاه اسلام ناب محمدی ﷺ برسد.

اهمیت و ضرورت موضوع

جایگاه و اهمیت موضوع مطرح‌شده در کتاب حاضر از جهات مختلف دارای اهمیت است:

اولاً: این بحث از جمله مسائلی است که ذهن افراد زیادی از مسلمانان را به خود مشغول نموده است و وظیفه است که این شبهات را پاسخ دهیم.

ثانیاً: عده‌ای تفکری را به نام اسلام رحمانی وارد دین نموده‌اند و چون دفاع از دین ضرورت دارد باید این نوع دیدگاه مورد بررسی قرار گیرد.

ثالثاً: این بحث پیش رو از مواردی است که باید بیشتر به آن پرداخته شود و در کمتر رساله‌ای به رد این نظریه با استفاده از أدله شرعی اعم از آیات و روایات و سیره و همچنین أدله عقلی پرداخته شده است و لذا ما در این کتاب، به این أدله و نقد اسلام رحمانی خواهیم پرداخت.

محمد حسین دهقانی تفتی

قم - آذرماه ۱۴۰۳